

„S komunismem jsem nikdy nekoketovala“

Portrét řeholnice Anny Magdaleny Schwarzové, vězeňkyně dvou totalit

ADAM DRDA

Život Anny Magdaleny Schwarzové, řeholnice Řádu bosých karmelitánek, které přátelé říkají Nina, je nepřetržitým zápasem o svobodu – vlastní i druhých. A je také dlouhou, těžkou a naplněnou poutí k Bohu, vykonanou krutým (středo)evropským dvacátým stoletím. Nacistický režim se ji pokusil zlikvidovat, jelikož se narodila jako Židovka – a uvrhl ji na čtyři roky do terezínského ghetta. Čeští stalinisté ji chtěli zničit, protože se jako katolička nezřekla své víry ani svých přátel, a uvěznil ji na sedm let. Normalizační režim ji pronásledoval za to, že ji všechny předchozí zkušenosti nezlomily a dál se snažila dělat to, co považovala za správné.

„SÁRA“

„Osobní spis státně bezpečnostního vyšetřování“ Anny Schwarzové (číslo V 2298), založený v lednu roku 1953, začíná návrhem na zatčení, v němž se mimo jiné konstatuje, že Schwarzová je „židovského původu“. Svazek, který na ni komunistická tajná policie vedla od 4. března 1980 pod registračním číslem 19297 obsahuje stejné konstatování, navíc je

označen krycím jménem „Sára“. Je to výmluvná ukázka estébáckého myšlení a snad také estébáckého humoru. Proč si asi ten původ znamenávali? Byl původ důležitý v antisemitských (oficiálně antisionistických) 50. letech a o desítky let později údaj kdosi automaticky převzal a náhodně „vtipně“ pojmenoval svazek? Anebo šlo o to, aby každý, komu se spis v husákovských časech dostane

do ruky, hned viděl, že má tu čest s katoličkou-Židovkou, tedy s někým, kdo je dvojnásob nespolehlivý, rodem i vírou, v myšlení StB vazbou „na sionistická centra i na Vatikán“? Každopádně tato maličkost patrně nechtěně naznačuje určitou blízkost komunistického a nacistického potlačovacího aparátu – podle jednoho německého nařízení uváděli nacisté u Židů v úředních dokumentech ještě jedno „typicky židovské“ jméno, aby bylo na první pohled patrné, že se jedná o příslušníka této perzekuované skupiny. U mužů se uvádělo jméno „Israel“, u žen „Sára“. Nacisté i komunisté tedy označovali Annu Schwarzovou jako „Sáru“, aniž by ona někdy toto jméno přijala.

Anna Schwarzová se narodila 14. března 1921 v Praze na smíchovském Arbesově náměs-

Anně Magdaleně Schwarzové se podařil brilantní kousek – v 80. letech, v době, kdy Státní bezpečnost vypuzovala disidenty na Západ, odešla do Polska. Žije tam dosud, v Krakově, v klášteře bosých karmelitánek, kam jsme se za ní s Martinem Kroupou a Petrem Blažkem v prosinci 2006 vypravili. Rozhovor, který nám tehdy poskytla, se spolu s materiály, uloženými v Archivu bezpečnostních složek, stal základem následujícího textu. A také dokumentu, který se vysílal na různých stanicích Českého rozhlasu a jako audiopříloha je i součástí tohoto časopisu. Pořad jsme vytvořili v cyklu *Příběhy 20. století*, který připravuje Český rozhlas – Rádio Česko ve spolupráci s občanským sdružením Post Bellum.

tí v dobře situované rodině. Otec řídil koncern Juta, maminka zůstávala v domácnosti, oba měli rádi hory a sportovali. Byli Židé, ale plně asimilovaní, pokřtění. Anna i její o dva roky mladší bratr Jiří chodili do skautu, což zrovna Anně nepřineslo (a tím se liší od mnoha jiných pozdějších politických vězňů) nic dobrého, snad s výjimkou zkušeností do dalšího života. Měla totiž smůlu, její dívčí oddíl vedla komunistka Bohunka, která si nechávala říkat „Buňka“. *Holky pořád prohlašovaly, že jediná naše spása je Sovětský svaz a podobné věci, hrozně mi to lezlo na nervy. S komunismem jsem nikdy nekoketovala, ani před válkou ani po ní. Hodně jsem četla, třeba jsem přelouskla Komunistický manifest a úplně mne zděsilo, že celá ta jejich ideologie je založena na závisti. V tomhle směru mi asi vždycky pomáhala víra, vzpomíná Anna Magdalena Schwarzová v zimě roku 2006. Do jejího života ale dřív než komunismus měla zasáhnout nacistická okupace.*

NACISMUS A TEREZÍN

Už v roce 1939 se Anna jako silně věřící absolventka gymnázia hlásí do kláštera. Neúspěšně, vstup je odložen (jak jinak) kvůli rasovému původu – s doporučením, že se má vrátit později. Ví sice, že je rodem Židovka, své židovství si však nikdy neuvědomovala jako něco, co by ji mělo odlišovat od ostatních. Na antisemitismus 30. let si prý moc nevzpomíná, respektive nepocítila ho na vlastní kůži. Ještě nemůže vědět, že doporučení *vraťte se později* vlastně znamená *vraťte se, jestli přežijete koncentrák* – už ale patří k těm, kteří byli vyjmuti ze společenství lidských bytostí, k těm, kteří stojí mimo právo. Dopadají na ni všechny útlaky a degradace, které nacismus v prvních letech okupace na Židy uvalí. V prosinci roku 1941 je s rodinou deportována do terezínského ghetta. Bratr v té době

žije v Anglii, kam ho rodiče poslali nikoli ve výjimečné prozíravosti, nýbrž proto, aby se naučil dobrým způsobům. Přání splní vrchovatě: už v patnácti se hlásí k letectvu, v sedmnácti ho přijmou a bojuje až do konce války. V říjnu 1944 je Annin otec deportován do Osvětimi a okamžitě poslán do plynové komory, stejně jako dva strýcové. Anna s maminkou v Terezíně přežijí. Na život v ghettu se jí dnes nechce příliš vzpomínat – udělala to už dřív a její svědectví lze najít v Židovském muzeu v Praze.

Pár dní před příjezdem sovětské armády Anna svévolně opouští tehdy už jen slabě střežené a skvrnitým tyfem zamořené ghetto a vydává se na vlastní pěst do Prahy, stopne si auto, vystoupí na Malé Straně. Je „mimo sebe“, otřesená tím, co prožila, a současně šťastná ze svobody, rozhlíží se po fasádách domů a po střeších, načež ji zatknu příslušníci Revoluční gardy v domnění, že navádí německé odstřelovače. Omyl se naštěstí vysvětlí a pak se Anna Schwarzová vydá do bytu, kde její rodina před deportací bydlela, na poslední adresu do Podskalí. Kdosi otevře dveře, v předsíni je vidět nábytek Schwarzových, ale nový český usedlík vysvětluje, že se bohužel nedá nic dělat, protože všichni v bytě jsou oběti náletů, to přece slečna musí pochopit... Anna jde pryč, z rodinného majetku už nikdy nic neuvidí. Bydlí u tety, ale pak se šťastně shledává s maminkou i s bratrem, po pár měsících, prožitých na matraci u příbuzných, je jim přidělen byt.

Krátce po návratu z Terezína znovu navštíví karmelitánský klášter, stane se postulankou, ale pořád zůstává „za zdí“. V Krakově nám pak o mnoho let později vypráví: *Tzv. duchovní vůdce mi řekl, že se teď musím starat o maminku, která se po tatínkově smrti úplně rozsykala. V tom měl naprostou pravdu. Jenže já jsem se s ním*

Svazek, vedený v osmdesátých letech Státní bezpečností k Anně Magdaleně Schwarzové, byl s poukazem na její židovský původ nazván krycím označením „Sára“. Zdroj: ABS

radila i o tom, co mám v civilu dělat, na jakou se mám přihlásit fakultu, říkala jsem mu, že mám kromě kláštera dvě velké lásky, medicínu a jazyky (to když chci být opravdu líná, protože na jazyky jsem mimořádně nadaná). A tady duchovní vůdce zapracoval velmi nešťastně, řekl mi, že medicínu určitě ne, protože co bych s ní v klášteře dělala, že když je to jednodušší, tak ať jdu na jazyky. Studovala jsem tedy angličtinu a francouzštinu. Vedle studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy se angažuje v katolickém laickém prostředí – roku 1946 vstupuje do Ústředí katolického studentstva, o rok později do Katolické ligy akademické.

RODINA VERSUS SYSTÉM

Do Řádu bosých karmelitánek je Anna Magdalena Schwarzová přijata až napotřetí, v roce 1948. Ale opět jí do života zasahuje totalitní režim, tentokrát komunistický.

Nedlouho po únorovém převratu jsou z řádu na příkaz Státní bezpečnosti propuštěny všechny novicky a postulanky. Anna Schwarzová je následně při prověrkách vyhozena i z univerzity. Pracuje tedy jako cizojazyčná korespondentka v Jutě, kde její otec kdysi dělal ředitele, po čase nastupuje na místo referentky nákupu hodinek v podniku Kovo. Režim je dusivý a každodennost plná strachu, katoličtí duchovní končí jeden za druhým v emigraci, v internačních táborech a ve věznicích. Anna Schwarzová se čím dál intenzivněji stýká s přáteli, které zná například z kostela Svatého Salvátora. Duchovní i soukromý život tráví s kněžími Oto Mádrém a Josefem Zvěřinou, se svým zpovědníkem Zdeňkem Bonaventurou Boušem, s profesorkou Růženou Vackovou, s pozdějším církevním historikem a spisovatelem Václavem Vaškem. Všechno jsou to lidé v komunistickém systému „předurčení k problémům“ – a také jeden po druhém mizí v kriminálech.

Na přelomu čtyřicátých a padesátých let se Anna Schwarzová stává členkou obnoveného křesťanského společenství Rodina, které ještě za války založil chorvatský kněz Tomislav Kolaković a které klade důraz na angažované křesťanství. Další člen Rodiny, již zmíněný Václav Vaško, ve své knize *Ne vším jsem byl rád* (Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2001) vzpomíná, že právě u „Niny“ Schwarzové zažil poprvé tajně celebrirovanou mši, která na něj hluboce zapůsobila. Anna Schwarzová se však angažuje i jinak – jezdí do internačních táborů a vozí zadrženým kněžím nejrůznější materiály, papežské indulty, pokyny, jak se chovat v nesvobodném státě, nosí jim jídlo a víno. *Indulty mi dávaly sestry z apoštolátu, jídlo a víno jsem dávala ze svého nebo jsme se skládali s přáteli, dokonce mi pomáhala i švagrová, která se sice hlásila k Československé*

církvi, ale tuhle pomoc považovala za správnou. Internované pořád stěhovali, takže jsem postupně byla v Hejnicích, v Bohosudově, v Králíkách, v Kamenici... Do Želivi jsem se nedostala, do Hejnic mě nepustili, ale většinou jsem pronikla – třeba v Bohosudově jsem zaplatila lidem v nějaké chalupě, která sousedila s internačním táborem, pustili mě za to na zahrádku a já pak prolézala kedlubnami, až z druhé strany dorazil nebožtík páter Bárta, kterému jsem předala věci, dokonce jsme si stihli i popovídat... V Oseku u Duchcova zase byla taková kamenná zeď, tak jsem se zula, vylezla nahoru a pískala (protože pískat, to já umím), dokud nedorazil někdo z kněžích. V Králíkách jsem šla do internace ještě s jednou holkou, přijely jsme s velkou skupinou pobožných starších dam. Předěšly jsme je a narazily na hlídku. Hlídkali tam obyčejní vojáci, byla zima, po kolena sněhu a ti vojáci nás začali koulouvat. Tak jsme jim to vracely, pak nám to všem přišlo k smíchu a oni nás normálně nechali projít, a tudíž i předat „kontraband“. Cestou zpátky jsme potkaly ty pobožné starší dámy, které ovšem dovnitř nesměly – a to si nedovedete představit, jak nám nadávaly, že jsme měly výhodu, protože si začínáme s vojskem.

Státní bezpečnost tehdy většinu členů Rodiny (respektive její „druhé generace“, protože ta první v čele s Josefem Zvěřinou je už za ostnatým drátem) sleduje a postupně je zatýká. Dne 12. února 1953 si StB přijde i pro Annu Magdalenu Schwarzovou, „členku protistátní skupiny“, podezřelou, že se dopustila *protistátní činnosti ve spojení s již odsouzeným špiónem Vatikánu Oto Mádrém* (píše se ve sdělení Generální prokuratury 18. února 1953). Nejdřív putuje na vazební nemocniční celu, protože má infekční žloutenku, pak ji začne vyšetřovat „hysterická estébáčka“ jménem Nevečeřalová, která nepřetržitě huláká, ale aspoň Annu netluče. Výslechy se kona-

jí ve dne i v noci, záznamy z nich se dají brát jen jako vodítko, o co se StB zajímala, jak postupovala a o čem její referenti s Annou Schwarzovou přibližně mluvili. Referenti-vyšetřovatelé záznamy do protokolů zjevně upravovali pro potřeby následného exemplárního procesu s protistátní skupinou. Je to dobře vidět například ze záznamu, v němž Anna Schwarzová mluví o svém pobytu v klášteře v roce 1948: *Zde se mi dostalo výchovy naprosté poslušnosti k církevní hierarchii a Vatikánu. Tato dosavadní výchova naprosté oddanosti Vatikánu se u mne projevila zvláště po mém propuštění z kláštera, a to v celé mé protistátní činnosti.* Po této sebe-destruktivní „výpovědi“ následuje v zápise teatrální výzva vyšetřovatelky: *Vypovídejte o tom!* Další záznamy se nesou v podobném duchu: ze sdělení, které mohlo znít *sešli jsme se u nás v bytě, se stává zápis sešli jsme se ilegálně v našem bytě za účelem provozování nepřátelské činnosti* a tak dále. V případě Anny Schwarzové vypovídá celá řada lidí, ale určitě, co ve skutečnosti vyšetřovatelům říkali, je velice obtížné.

V ruzyňské vazební cele se Anna Schwarzová setkává s vězněnou komunistkou Marií Švermovou a z tohoto setkání vzniká celoživotní přátelství – jak uvidíme, do budoucna velmi důležité. Prokurátor jí oznámí, že je obviněna z členství ve skupině, která měla zneužívat náboženského citění věřících k rozvracení lidově demokratického státního zřízení (přeloženo do normálního jazyka patřila ke společenství svobodomyšlných věřících, kteří si příliš dovolovali, neboť odmítali přijmout pravidla státního teroru). Anna Schwarzová je pak zařazena do skupiny Hošek a spol., kde jsou vedle přírodovědce a dominikánského terciáře Josefa Hoška souzeni také již zmíněný Václav Vaško, Karel Komárek, František Ondráš a Charlotta Drbohlavová. Soud se koná v břez-

1	Seidemann Arnold	2001	Hilfsarbei- ter P-981	17. 3. 1885	II, Wladislaus- gasse 9	36028 ✓
2	Seidemann Friedrich	2002	Haushalt P-980	7. 12. 1885	II, Wladislaus- gasse 8	36037 ✓
3	Seidemann Heinrich Wilhelm	2003	Bauarbei- ter P-983	27. 2. 1918	II, Wladislaus- gasse 8	36040 ✓
4	Schwarz Georg	2004	Arbeiter O-914	3. 4. 1893	I, Geietg. 3	39538 ✓
5	Schwarz Friederike	2005	Krankenpfle- gerin O-915	13. 9. 1887	I, Geietg. 3	39471 ✓
6	Schwarz Leopold	2006	Taschner EK-274	16. 1. 1890	XIII, König Georgstr. 1064	39572 ✓
7	Schwarz Helmine	2007	Haushalt EM-117	11. 4. 1895	XIII, König Georgstr. 1064	39502 ✓
8	Schwarz Erika	2008	Gärtner EM-276	10. 5. 1922	XIII, König Georgstr. 1064	39414 ✓
9	Schwarz Karl	2009	Hilfsarbei- ter O-924	26. 4. 1887	XII, Ondří- šekstr. 32	39555 ✓
10	Schwarz Leonore	2010	Haushalt O-922	1. 3. 1891	XII, Ondří- šekstr. 32	39426 ✓
11	Schwarz Anna Lise	2011	Hausge- hilfin	14. 3. 1921	II, Felsen- grund 46	39399 ✓
12	Schwarz Ottav	2012	Hilfsarbei- ter EA-914	25. 1. 1885	II, Felsen- grund 46	39482 ✓
13	Schwarz Marie	2013	Haushalt A-111	26. 9. 1891	II, Felsen- grund 46	39587 ✓
14	Schwarz Eigmond	2014	Schlosser As-536	2. 4. 1887	VII, Holl. Hafen 10	39689 ✓
15	Schwarz Ause	2015	Haushalt As-536	29. 6. 1886	VII, Holl. Hafen 10	39396 ✓
16	Schwarz Walter	2016	Photograf Ev-1908	22. 1. 1903	XIII, König Georgstr. 1059	39687 ✓
17	Schwarz Alice	2017	Modistin Ev-1906	13. 9. 1902	XIII, König Georgstr. 1059	39390 ✓
18	Schwarz Paul	2018	Schüler Ev-1907	24. 7. 1932	XIII, König Georgstr. 1059	39628 ✓
19	Schwarz Jadina	2019	Bedienerin Ax-733	27. 5. 1915	V, Fil. de Monteg. 19	39641 ✓
20	Schwarz Iryael	2020	Arbeiter Ax-834	14. 9. 1938	V, Fil. de Monteg. 19	39522 ✓

Záznam o pobytu dvacetileté Anny Schwarzové a jejich rodičů v terezínském ghettu.

Zdroj: Památník Terezín

nu 1954, je předem pečlivě naplánovaný, obhájce je – podle charakteristiky obžalované – *horší než prokurátor*. Rozsudek nad Annou Schwarzovou zní jedenáct let odnětí svobody za velezradu, k tomu ztráta „čestných občanských práv“ plus propadnutí majetku.

Václav Vaško ve svých již citovaných vzpomínkách zaznamenává, že Anna Schwarzová si u soudu vzala závěrečné slovo: [...] *řekla přibližně toto: „Obracím se na vás, moji draží, abyste mi odpustili, jestliže jsem někomu z vás, týká se to zejména tebe, Pepánku, některou svou výpovědí ve vyšetřovací vazbě ublížila. Snažila jsem se vypovídat v zájmu zjištění objektivní pravdy.“ Pak se obrátila k soudu: „Nemyslete si, že k vám cítím zášť. Já se za vás i za své referenty v Ruzyni modlím, abyste dostali tolik milosti, abyste mohli pochopit a vidět celou krásu Boží velebnosti.“ Po propuštění z vězení o šest let později se kála: „Jak jsem mohla být tak blbá a domnívat se, že celé té vyšetřovací a soudní mašinérii šlo o zjištění objektivní pravdy.“*

Pár dní po soudu byla Anna Schwarzová odvezena do ženské věznice v Pardubicích.

VĚZEŇKYNÍ KOMUNISMU

Během rozhovoru, který jsme natáčeli v Krakově, si sestra Magdalena posteskla, že v jejím životě nešlo snad nic „jednoduše a normálně“. Asi na tom něco bude, protože to dokládá i „nástup k výkonu trestu“. Cestou do Pardubic se totiž ztratí její dokumenty – a navíc se jedné spoluvězeňkyni během transportu neopatrně svěří, že byla na cele s Marií Švermovou. Paní je uduvačka – a po příjezdu do věznice okamžitě nahlásí, že Anna (je přece Židovka!) patří do skupiny Rudolfa Slánského. Následuje vězeňský výslech, křik a obviňování, Schwarzové nikdo nevěří, že byla odsouzena ve zcela jiném procesu, ale nakonec se věc vyjasní, papíry se objeví a Anna má z toho všeho výhodu: křivdilo se jí,

tudíž jí náčelník kriminálu dovolí, aby si vybrala, kde chce pracovat. Jde tedy do káblovny, protože to je nejlépe placené vězeňské místo (připomeňme, že přišla o veškerý majetek a musela si platit vazbu i pobyt v Pardubicích) a protože ji tam naučí manuální práci, kterou nikdy nedělala.

Život ve věznici snáší špatně, ale zvykne si, nezhroutí se, má tam přítelkyně, nad hladinou ji drží víra. Vypráví, jak se musela opakovaně stěhovat z jedné cely do druhé, a jak jí navíc bachařky neustále vyměňovaly spolubydlící. Pamatuje si na vězeňskou „podzemní univerzitu“, i když se na ní příliš nepodílela: *Na přednášky si vzpomínám, ale nechodila jsem tam. Jednak to bylo na záchodech v noci a jednak po té žlutence velmi nesnáším kouř, a tam se kouřilo strašně, takže jsem dávala přednost spánku. Ale Růženka Vacková mi to odpouštěla... V Pardubicích se mohl načerno vzdělávat každý, kdo chtěl a nebál se riskovat. Učily se třeba i jazyky, angličtina. Já sama jsem to nedělala, ne snad ze strachu, ale prostě nemám pedagogické schopnosti... Ve vězení jsme vytvářely takové rodinky, ta naše byla z velké části „kolakovičovská“ plus další holky, co seděly za víru. Dělalý jsme v neděli vězeňské mše, modlily jsme se česky. Měly jsme dvojazyčný mísál, ale tam se nic neudrželo, sebrali nám ho při nějakém „filcuňku“, prohlídky byly pořád. Navíc ke konci začaly problémy s kriminálními vězeňkyněmi. Do roku 1958 jsme od nich byly izolované, ale pak to byla bída, člověk si neudržel nic, ani kapesník. Dost si taky pamatuju korekce, protože v korekci jsem skončila poměrně často. Nejvíc v době, kdy si vymysleli, že budeme v neděli chodit do práce – my jsme to odmítaly, a tak jsme z korekcí skoro nevylezly.*

Z vězení se Anna Magdalena Schwarzová dostává na amnestii v roce 1960. Ptáme se jí, jestli se k propuštění během těch let v kriminále upínala, jestli doufala, že

se režim zhroutí či „změkne“ v důsledku politických změn, že bude propuštěna v polovině trestu za dobré chování... Odpovídá: *Moc ne, já jsem žádnou naději nepěstovala. Růženka Vacková zastávala názor, že se má šířit optimismus i za cenu lži, a kvůli tomu jsme se hodně přely. Když jí pak v druhé půlce šedesátých let propustili a sešly jsme se, objala mě a řekla, že jsem měla vracela do Prahy, nebyla jsem vůbec nadšená, ale úplně znechucená. Takhle jsem si to nepředstavovala, měli jsme být přece rehabilitováni, očištěni, mělo se nám dostat omluvy, a ne abychom se vraceli jako trestanci.*

NA SVOBODĚ – „ZLATÁ ŠEDESÁTÁ“

V roce 1960 pracuje Anna Schwarzová v Praze (opět ve fabrice, v káblovně), o rok později se z rodinných důvodů stěhuje do pohraničí, do Českého Krumlova. Nikoho tam pořádně nezná, se starými přáteli je jen v občasném kontaktu při víkendových cestách do hlavního města, do kláštera jezdit nemůže ani na pravidelné návštěvy, protože byl přesunut do Jiřetína, což je z Krumlova daleko. A jestli na ní v Praze i neznámí lidé někdy pohlížejí se sympatiemi, v Krumlově to neplatí. Těžko hledá zaměstnání, stane se jí, že jde po cestě, kolem ní projíždí traktorista a křičí: *Podívejte se na tu kriminálnínici, na zlodějkou, my jsme ji nevzali do práce, protože je z kriminálu!* Nakonec, na přelomu let 1961–1962, dostane práci, o kterou nikdo jiný nestál – v papírně, na samostatné noční směně, kde nahrazuje ženu, kterou při stejné noční šichtě kdosi zavraždil. Po třech letech nočního pobývání v zamořeném prostředí a v chemickém smradu, který se nedá dostat z šatů, má trochu štěstí: zapomene na stole anglicky psanou detektivku, kterou najde směnový inženýr – a protože nutně potřebuje kohokoli, kdo vládne angličtinou, nabídne Anně

Anna Magdalena Schwarzová po zadržení komunistickou tajnou policií.

Zdroj: ABS

Schwarzové místo tlumočnice. Dělnický plat jí ovšem zůstane, politická vězeňkyně nemůže „postoupit v tabulkách“.

Pražští reformně-komunističtí intelektuálové vzpomínají na 60. léta jako na dobu téměř svobodnou. Anna Magdalena Schwarzová ji prožívala jinak: *V Krumlově se skoro nic nepoznalo, já jsem věděla o různých událostech, protože jsem jezdila do Prahy na víkendy, ale jinak to tam bylo úplně zapšklý. Dokonce, když v srpnu 1968 přišli Rusové, tak se nějakí důstojníci objímali na ulici s civilama a radostně tancovali. Vypadá to neuvěřitelně, ale viděla jsem to na vlastní oči... Pro mne celá ta šedesátá léta prostě trval komunismus.* Po okupaci, koncem roku 1968 se jí nicméně podaří vrátit se do Prahy a nastoupit na čas jako překladatelka na Vysokou školu zemědělskou. Ve stejné době odjíždí její bratr Jiří do emigrace.

„NORMALIZACE“, CHARTA 77 A VONS

Anna Magdalena Schwarzová vzpomíná, že nástup Gustáva Husáka a následná „normalizace“ pro ni nepředstavovaly žádný zvláštní předěl. Po celou dobu komunismu byla nežádoucí osoba, stejně jako

její nejbližší přátelé – a v tomhle směru se pro ni nic nemění. Nepřestává se s nikým blízkým stýkat, nemusí se bát o postavení ani o peníze, v šestasedmdesátém odchází do důchodu. Překládá teologické texty pro Oto Mádra, Josefa Zvěřinu a další duchovní, přátelí se s chartisty, účastní se pohřbu jednoho z prvních mluvčích Charty 77 filozofa Jana Patočky. Ještě předtím, než se o ni znovu začne zajímat Státní bezpečnost, však v jejím životě nastane zásadní zlom. Podaří se jí vycestovat do Itálie – a roku 1977 složí v Římě řádové sliby.

Vztah mnoha politických vězňů z 50. let k Chartě 77 byl a dodnes zůstává rezervovaný – vedle výhrad k samotnému Prohlášení jim vadila přítomnost řady bývalých významných členů KSČ, nevěřili jim, obávali se, že Charta 77 je především společenství komunistů, dočasně odstavených na vedlejší kolej jinými komunisty. Anna Magdalena Schwarzová se na věc dívá jinak. Chartu 77 sice nepodpíše, protože patří k řádu karmelitánek a převorka jí podpis „důrazně nedoporučí“ (oficiální církevní hierarchie v Československu tehdy od rodičů se disentu udržuje odstup), současně se však s Chartou 77, respektive chartisty, úzce

propojí: *Já jsem tomu od začátku důvěřovala a nebyla jsem sama. Mádr, Zvěřina, Vacková, ti všichni Chartě věřili, takže jsem se necítila jako nějaká výjimka výjimečností. Navíc jsem spoustu chartistů poznala už před Chartou přes Marii Švermovou. Ale abych to vysvětlila: Marie mě jako komunistka mnohokrát odprosila a totéž udělal František Kriegel, který přede mnou klečel na kolenou a omlouval se. To byla metanoia, já si nemůžu pomoci, ale já takové chování neumím odmítnout a tu lítost neuznat. Nemůžu se tvářit jako že nic, když někdo něčeho velice lituje. Kriegel bydlel na Vinohradech kousek od nás a ošetřoval moji maminku, ale jak ji ošetřoval! Zavolala jsem mu třeba ve tři hodiny ráno, že má maminka srdeční záchvat a on u nás za chvíli zvonil, pyžamo pod kabátem. Tak co bych to byla za člověka, kdybych se na něj dívala spatra?*

Počátkem března 1980 zakládá Státní bezpečnost svazek „Sára“, což odůvodňuje mimo jiné tím, že jmenovaná Schwarzová udržuje důvěrný styk s ThDr. Zvěřinou, významným činitelem tajné církve, a důvěrně se také zná s reakčním jezuitským knězem Františkem Lízou z Olomouce, který se u ní přihlásil k trvalému pobytu. Anna Magdalena Schwarzová v té době

začíná jezdit do karmelitánského kláštera v Krakově a StB ji podezírá, že připravuje útěk Františka Lízny za hranice. Začne ji sledovat, sbírá o ní informace, nasazuje na ni agenty, to vše evidentně ve zvýšených obavách z tehdejších polských událostí. Zjistí, že Schwarzová tajně převáží dopisy a další materiály a zajišťuje spojení s polskými duchovními. Anna Schwarzová tehdy také spolupracuje s Výborem na obranu nespravedlivě stíhaných, chodí jako pozorovatelka na procesy s věřícími a několikrát je zatčena. Tajná policie ji začne ve svých materiálech označovat za členku „katolické sekce VONS“: *Sebrali mne třeba před soudem na Praze 6, kde jsem měla dokonce svědčit, a estébáci mne pak po celou dobu soudního jednání drželi pod zámek, při odvoláče se opakovalo totéž. Asi dvakrát jsem byla u soudu na Moravě a dvakrát v Praze. Ale za katolickou sekci jsme se s přáteli neoznačovali, takové termíny potřebovali jen estébáci. Kdyby se mělo mluvit o nějaké skupině, spíš bych zmínila, že já, otec Kordík, otec Dománek a otec Hronek jsme tvořili takovou redakční radu Informací o církvi. V bytě Anny Schwarzové je pak provedeno několik domovních prohlídek, StB nasadí odposlechy, vypne jí telefon a odebere cestovní pas, který jí následně omylem vydá a sebere podruhé. Řádovou sestru Magdalenu sledují a fotografují agenti při cestě do NDR, policie ji vrátí (celkem třikrát) z hraničního přechodu, když se pokouší odjet do Krakova, sleduje a vyhostí také cizince, s nimiž se setkala v Praze. Roku 1982 se jí podaří odcestovat do Polska navzdory StB, protože dojde k chybě v systému. Státní bezpečnost pak šetří, zda hranice nepřekročila „ilegálně“ – a zjistí pouze, že zapoměla hlídat leteckou dopravu.*

Jeden z dokumentů (z 24. září

1982) zaznamenává, jak československá politická policie Annu Schwarzovou hodnotila: *jmenovaná byla v letech 1980–1981 opakovaně vyslána jako spojka do PLR,¹ kde projednávala otázky dalšího postupu a spojení polského kléru s činiteli nelegální církve v ČSSR včetně předávek písemných materiálů souvisejících s touto činností. Prostřednictvím řeholnic z PLR je vybudován kanál spojení na organizaci AMNESTY INTERNATIONAL Ceston College Vatikán a další ideodiverzní centra v zahraničí, které rozpoutaly v roce 1981 protičeskoslovenskou kampaň v oblasti nedodržování tzv. „náboženských svobod“. Jmenovaná je židovského původu a mimo uvedené aktivní činnosti spojky v katolické sekci CHARTY a VONSu udržuje konspirativní kontakty do sionistických kruhů v Praze, kde vytváří podmínky pro koordinaci jednotného postupu nepřátelských elementů v řím. kat. církvi a sionistů. Kdo byli ti sionisté se z materiálů vyčíst nedá – a Anna Schwarzová si už nevzpomíná, o které její židovské přátele jevila StB zájem. Ukazuje se nicméně, že onen zájem o „židovský původ“ sestry Magdaleny nebyl v 80. letech žádným nedopatřením.*

„EMIGRACE“ DO POLSKA

Když Anna Magdalena Schwarzová jezdila do Polska, byly její cesty pochopitelně spojené s „protistátní činností“ – komunistickým režimem opovrhovala a byla ochotna dělat spoustu věcí, které považovala za dobré. Ty jsou v demokratickém světě normální, ale KSČ a Státní bezpečnost v nich spatřovaly ohrožení. Dilem to byla opodstatněná obava, protože svobodně jednání v jakékoli oblasti totalitní režim automaticky podrývá; dilem šlo o důsledek paranoidního myšlení totalitního apa-

rátu, který spatřuje „spiknutí“ ve všem, co neschválil a čemu nerozumí. Sestra Magdalena však nejezdila do Polska primárně proto, aby bourala komunismus a převážela materiály, nýbrž proto, že byla řádová sestra a v Československu byla nucena k životu mimo klášter. StB totiž oznámila do kláštera v Jiřetíně, že není vhodné, aby Anna Schwarzová přijížděla na návštěvy. Představená si varování vyložila jako příkaz, který nelze nesplnit – a proto se sestra Magdalena obrátila do Krakova.

Československé úřady nakonec vyhověly její žádosti o přestěhování do Polska – po dlouhém vyjednávání a obsáhlé výměně korespondence. Zatímco StB vyhnala řadu aktivních oponentů komunismu na Západ, stěhovala se Anna Magdalena Schwarzová do jiného státu socialistického bloku. Zemi opustila pod dohledem tajné policie 19. ledna 1985. Na index v Československu nežádoucích osob ji Státní bezpečnost zařadila již o šest dní později. Tajní policisté si tehdy evidentně oddechli, že mají Annu Magdalenu Schwarzovou „z krku“ – a svědčí o tom i fakt, že si původně chtěla ponechat československé státní občanství, což jí StB neumožnila.

V Krakově, v klášteře klausurního Řádu bosých karmelitánek, žije sestra Magdalena dodnes. Vypadá křehce, ale je to vitální dáma, která o svém životě i o veřejných věcech mluví otevřeně, rázně a bez servítků. Nejvíce se rozčílil, když se jí na konci zhruba dvouhodinového rozhovoru ptáme na současnost: *Víte, po devětaosmdesátém měla církev obrovskou šanci, kterou jsme úplně pro... Ty tečky si doplňte. První, o co se začala církev starat, byly peníze, majetky, lesy, lány, úplně se kašlalo na to, že lidé přestávají chodit do kostela. Kdyby to tehdy vzali do ruky kněží s čistýma rukama, kte-*

¹⁾ Polské lidové republiky.

Klášter Řádu bosých karmelitánek v Krakově podléhá přísné klausuře. Foto Anny Magdaleny Schwarzové pořízené přes klausurní mřížce během natáčení rozhovoru pro rozhlasový pořad „Příběhy 20. století“.

Foto: Adam Drda

rým by šlo o podstatné věci, snad dnes mohla být jiná situace. Vždyť se podívejte, koho v Praze prosazují na blahořečení: dokonce i ty, kdo se v těžkých dobách jednoduše podělali. A ti stateční, skuteční mučední-

ci, zůstávají stranou. V Polsku je to totéž v modrém, jenže tady do toho ještě smrdí xenofobní a antisemitské Rádio Maria... Nejhorší je, kolik Poláků i Čechů říká, jak bylo za komunismu dobře. Jsou úplně obliblí.

